SIMȚUL LIMBII LA CAMIL PETRESCU

DE

ACAD. AL. ROSETTI

Cineva îmi spunea mai demult că nu-i place limba scrierilor lui Camil Petrescu.

Am înțeles că interlocutorul meu se referă la acele „ornamente" ale stilului, imagini și cuvinte „neaoșe", introduse ici și colo în frazele unei scrieri, și care lipsesc din paginile lui Camil Petrescu.

Camil Petrescu s-a exprimat uneori vehement împotriva acestor false ornamente ale stilului și concepției după care cuvintele unei limbi se împart în „literare" și „neliterare". Este eroarea pe care o făcea critica contemporană cu Eminescu, reproșîndu-i că a întrebuințat de exemplu cuvîntul *pălărie*, în *Floare albastră*. Potrivit acestei concepții, combătute de Camil Petrescu, unele cuvinte au un farmec deosebit și sînt cultivate ca atare. În felul acesta, se uită că limba e un simplu instrument al expresiei și că folosirea unor anumite cuvinte nu trebuie să devină un scop în sine. Cuvîntul luat izolat are un înțeles general; plasat în frază, adică în mediul său natural, el își capătă adevărata valoare. Sensul precis și nuanțat al cuvîntului atîrnă deci de context. Cele trei funcții ale cuvîntului, de a manifesta ceva, de a semnifica ceva și de a numi ceva, sînt bine exemplificate de Camil Petrescu în rîndurile pe care le-a consacrat problemelor limbii literare[1].

Aceste principii sînt judicioase și dovedesc o bună orientare a lui Camil Petrescu în acest domeniu.

---

[1] Vezi articolele *Limba literară*, în vol. *Teze și antiteze*, București, Ed. „Cultura Națională" (1936), p. 249 și urm. și *Camil Petrescu inedit. Limba literară*, în *Contemporanul*, nr. 21 (555), 24 mai 1957, p. 2 (extrase din scrierile inedite ale autorului).

BDD-A10433 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

Scrisul lui Camil Petrescu este o aplicare a principiilor expuse mai sus. Cunoscător al limbii vorbite la Bucureşti, pe care o practica de copil, el şi-a dat seama, cînd a început să scrie, că limba literară trebuie fundată pe limba întregului popor şi că normele limbii noastre literare pornesc de la graiurile din Muntenia. Această legătură organică între limba literară şi limba vorbită apare la toţi marii noştri scriitori. Camil Petrescu a arătat, cu dreptate, că există o limbă literară schimonosită, pe care scriitorul trebuie s-o evite ; el dă sfaturi asupra felului cum nu trebuie să scriem. Din traducerea *Odiseii*, de G. Murnu, citează numeroase exemple de improprietate a termenilor : a spune despre un păstor omeric că e *ortoman*, înseamnă, într-adevăr, a neglija latura sugestivă a cuvîntului care, în acest caz, ne duce departe de lumea *Odiseii*.

Camil Petrescu a văzut cu dreptate că Vasile Alecsandri e unul dintre scriitorii noştri stăpîni pe limbă (proza lui este într-adevăr remarcabilă) : „Alecsandri s-a dovedit a fi, în acel ceas", ne spune Camil Petrescu, referindu-se la colecţia de poezii populare adunate şi prelucrate de Alecsandri, „floarea extremă a poporului său"[1]. Miorița, în versiunea lui Vasile Alecsandri, e scrisă în limba literară, dar trebuie spus că aceasta nu mai e adevărat, în genere, pentru alte producţii ale literaturii noastre populare, deoarece limba lor nu respectă normele limbii literare, are caracter regional şi conţine incorectitudini.

Creangă şi Eminescu, amintiţi de Camil Petrescu[2], scriu o limbă nutrită cu elemente populare şi mereu adecvată obiectului. Limba lui Bolliac e artificială, după cum ne spune Camil Petrescu[3], pentru că e tributară unor modele străine.

Caracterele specifice ale limbii lui Camil Petrescu sînt următoarele : evitarea ornamentelor inutile, ritmul rapid, proprietatea termenilor şi limpezimea. Scriitorul e obişnuit, prin preocupările sale intelectuale, cu înregistrarea demersurilor cugetării şi cu redarea noţiunilor abstracte din domeniul filozofiei şi matematicii. Limba lui Camil Petrescu apare astfel ca un organ al cogitaţiei, latura afectivă şi de sugestie a limbajului rămînînd deci nefolosită. E caracteristic, în acest sens, faptul că volumul său de versuri debutează cu ciclul *Ideea*, din care desprindem pasajul următor :

Bibliotecile, cu rafturi şi zăbrele,
Sînt pline
De tomuri grele,
Pergamente şi colecţii vechi, neprețuite,
Legate-n marochine,

---

[1] Camil Petrescu, *Un om între oameni*, I, Bucureşti, 1953, p. 92 (notă).
[2] *Contemporanul*, loc. cit.
[3] *Ibidem*.

BDD-A10433 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

În care zac orînduite
Ierarhic sub capitole și titluri,
Mii și milioane de idei,
În zeci de mii de tomuri, anexe
Și opuscule,
Cu pagini încărcate de calcule subtile.
(*Versuri*, ed. 1957, p. 7)

E o enumerare făcută într-un stil despuiat, am putea spune neutru. Și așa e toată poezia lui Camil Petrescu : o poezie de idei, scrisă de cineva deprins cu mînuirea abstracției.

Menționăm că poetul Camil Petrescu a urmat la liceu secția reală (științifică), iar la universitate a studiat filozofia. Matematicele l-au preocupat în mod constant; mai tîrziu, el a încercat să rezolve singur unele probleme de matematici superioare.

Imaginile, în versurile sale, sînt discrete — am putea zice : reținute — uneori abia indicate : o pudoare de a se dezvălui, o discreție supremă.

Iată un peisaj de munte, văzut din vîrf :

Și cît vezi,
Toată valea
E acum în mod firesc o carte,
În care-nfierbîntat citește soarele.
(*Amiază de vară*, p. 95)

sau din ciclul „Un luminiș pentru Kicsikém" :

Dar iată,
Mi-ai încîlcit tot rostul într-atît,
Încît cînd vrei să pleci de-acum
Te-ncurci între firele gîndirii mele
Ca o pisică prinsă-n firele de lînă,
Pe care le-a desfăcut imprudentă,
Jucîndu-se cu ele.
(*Cînd vii la mine*, p. 110)

Corecțiunile făcute de autor, la reeditarea versurilor sale, dovedesc preocuparea de-a adecva și mai bine expresia la conținutul de idei.

Iată cîteva exemple :

Surprinși privim o clipă acest *decor* funest.

(ed. 1923, p.32 ; în ed. din 1957, p. 26 : *ținut*)[1]

Pe *infinita* depărtare
De azuriu și stafii luminoase albe,
Nebune.

(ed. 1923, p. 98 ; în ed. 1957, p. 73 : *nesfîrșita* ; *zburdalnice punînd* salbe).

Ca veselia unui *poet* bolnav.

[1] Camil Petrescu, *Versuri*, București, „Cultura Națională" (1923) ; ed. a 2-a, București, E.S.P.L.A., 1957.

BDD-A10433 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

(ed. 1923, p. 99; în ed. din 1957, p. 73, cuvîntul *poet* a fost suprimat).

Le-a forfecat pe nesimțite
Le-a *dantelat*
Cu *comice* chenare negre,

(ed. 1923, p. 100; în ed. din 1957 : *zdrențuit, hilare*, p. 74).

S-au risipit de-acuma norii

(ed. 1923, p. 115; în ed. din 1957, p. 83 : *În spre chindie/Stihiile de nori s-au risipit*).

Acest stil cu imagini clare, exprimate într-o limbă lipsită de ornamente inutile, îl regăsim în proza lui Camil Petrescu.

Ne vom mulțumi, spre exemplificare, cu reproducerea unui singur pasaj, descrierea unui peisaj de munte :

„De la Suici în sus, părăsiră drumul de care și o luară la dreapta pe o potecă prin pădure, pe deasupra unor viroage, ca să taie de-a dreptul spre Argeș, ocolind mănăstirea... Munții mari care se zăriseră mereu, de departe, acum nu se mai vedeau, căci erau pe suișul mușcelelor mari și străbăteau păduri de fagi, cu trunchiurile albicioase, drept și înalte, să-ți sucești gîtul privindu-le în sus. Cînd ieșeau din cînd în cînd din pădure, vederea le era oprită de culmi cu pășuni vii, care străluceau sus de tot. Străbăteau luminișuri și pătrundeau mai departe, ca subt o boltă, în făgetul care se împestrița cu mesteacăni, cu aluni, cu paltini, călcau pe frunzarul mort din alți ani, ca pe scoarțe moi. Cînd soarele putea să răzbată printre ramurile de sus, dîra lui aurie poleia trunchiurile albe și arunca bănuți de lumină pe frunzișul jilav de jos.

Se opriră ca să prînzească pe padină, într-o poiană încărcată cu rug de mure și smeuret, cu petece de pășune, bălțate ca niște străchini smălțuite. Îi spunea poiana lui Răstoacea. Mirosea tare a fîn copt și soarele ardea viu. Săbiuțe roșii ca sîngele, ori frunzele ca leușteanul ale isipoltului, mai în umbră luminărica încărcată de flori albastre și arnica cea galbenă se amestecau cu nenumărate soiuri fără nume" (*Un om între oameni*, I, p. 153—154).

Calitățile acestei proze, care ne aduce înaintea ochilor un colț din natură, sînt evidente. Relevăm observația, în stil familiar (*să-ți sucești gîtul, privindu-le*), inserată în mijlocul descrierii, procedeu caracteristic al scriitorului, pe care îl regăsim în altă descriere a sa, din *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război* (ed. I, vol. I, p. 245) :

„În stînga, Ghimbavul, nemaipomenit de masivă moschee de piatră (*pe lîngă ea, Sf. Sofia să pară jucărie de copii*)".

Limba scrierilor lui Camil Petrescu e reală și autentică; ea e fundată pe limba conversației curente și pe limba cercurilor de intelectuali din

BDD-A10433 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)

București. Scrierile sale oferă o documentare prețioasă asupra mijloacelor de expresie ale limbii noastre literare, în prima jumătate a secolului al XX-lea. Scriitorul reprezintă, cu toată autoritatea sa de fiu al poporului, limba orașului său natal, București.

Camil Petrescu ne apare astfel ca un doctrinar autorizat al problemelor limbii literare și ca un scriitor deplin stăpîn pe mijloacele de expresie ale limbii noastre literare.

BDD-A10433 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:17 UTC)